

יום שלישי כב באייר תשפ"א

פרשת בהר בחוקותי

לבניינה של תורה

שיחה שנמסרה בבית המדרש על ידי ראשי הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

”למען שמו באהבה”

שיחות בענייני לימוד תורה (ג)

בעזרת ה' לקבל תורה למרגלות הר סיני.

”ולומדי תורתך לשמיה”

בשיחה הקודמת החלנו לעסוק בעניינה של ברכת התורה, שחיסרון בה מהווה היסוד לחורבן הפרטי ולחורבן הלאומי, וממילא יכולה היא להיות אף היסוד לבניין הפרטי והלאומי.

היחס הפנימי לתורה בא לידי ביטוי באופן בו אנו מברכים עליה. בברכת התורה מתבטא היחס לתורה כתורת ה', להבדיל משאר החכמות, וכן מתבררת חשיבותו של לימוד התורה מתוך השייכות והחיבור לכלל ישראל, כפי שנאמר בברכה: **”אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו”**.

לימוד התורה לשמה הוא המדרגה הגדולה ביותר בלימוד התורה. בימים הללו שבין פסח לעצרת, בהם מתו תלמידי רבי עקיבא על שלא נהגו כבוד זה בזה ולא נהגו במידות מתוקנות, נהגו ללמוד את מסכת 'אבות' העוסקת בענייני תיקון המידות. בשלהי מסכת זו, בפרק המכונה **”קניין תורה”**, אומרת המשנה: **”כל העוסק בתורה לשמה**

זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו”. כלומר: כל העולם נוצר בשביל העוסק בתורה לשמה. נשתדל לברר, להעמיק, ולהבין את מובנו של המושג **”תורה לשמה”**, ומתוך כך נשוב בעזרת ה' לעיין בעניינה של ברכת התורה.

”ודבר בהן לשמן”

אחד הספרים החשובים בלימוד האמוני-מוסרי ובבניית האישיות התורנית הוא ספר **’נפש החיים’** של רבי חיים

מבוכה גדולה סוררת בימים אלו בקרב עם ישראל בנושאים רבים. מחד גיסא, רואים אנו את חסד ה' הגדול המאיר על העם השוכן בציון ועל מדינת ישראל. עומדים אנו ימים ספורים קודם יום ירושלים וזוכים אנו לראות בטוב ירושלים, על אף כל המאבקים והבעיות הבטחוניות השוררים בה. בהתאם לכך, לקראת יום ירושלים בעזרת ה' יגיעו לבית מדרשנו מאות בני תורה, תוך שמירה על מגבלות החוק הנדרשות במציאות מינו.

מאידך גיסא, מכירים אנו שישנן מבוכות רוחניות גדולות בתוך עם ישראל וויכוחים בין גדולי ישראל על הדרך בה יש לפעול במציאות מורכבת זו. כיוון שמדובר בדברים רגישים העדפתי לעסוק בליבונם עם חברות מצומצמות מתוך הישיבה ולא באופן פומבי מחמת המבוכה הקיימת.

בנוסף, שרויים אנו תחת צילו של האסון במירון וחשים את הכאב המפעפע בעוד ישנן משפחות היושבות 'שבעה' בימים אלו על יקיריהן. בחסדי ה', אחד מתלמידי הישיבה ניצל מהאסון בנס גדול והצליח לצאת מתחת לשכבות האנשים שהיו מעליו.

בתחילת השבוע דיברנו על החובה הגדולה והקדושה הגדולה המוטלת עלינו לעת הזו. ביקשתי שכל אחד מבני הישיבה ימצא לו שותף - שונה ככל הניתן: שונה בשיעור או שונה בארץ המוצא - לשם ריבוי רעות, אהבה ואחוזה ביניהם, מתוך לימוד משותף.

נראה שהמוטל עלינו בימים אלו הוא להרבות באהבה ובאמונה ובזה להגביר אור תורת חסד. זו בוודאי חובתנו כעת. חובתו התמידית של בית המדרש, ובפרט בימים המורכבים הללו, היא להמשיך ולהגביר אור תורה, כתורה של גדלות מתוך עמל תורה, על גבי בסיס של מידות טובות. הדברים מקבלים תוקף עקב העובדה שבעוד פחות משבועיים נעמוד

1 עיין לנתיבות ישראל, חלק א', מאמר לדרכה של תורה

2 פרק ו, משנה א

שמהם יש להבין עד היכן הדברים מגיעים. כך הוא מפרש את המשנה **”יהי ביתך בית ועד לחכמים”**: **”והנה הלימוד נקרא ‘מלחמה’”** כמלחמתה של תורה, **”אם כן גם התלמידים ‘לוחמים’ יקראו... ואסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו, כשיש לו קושיות עליהם. ולפעמים יהיה האמת עם התלמיד, וכמו שעץ קטן מדליק את הגדול”**. כמובן שבהמשך הוא ממדגיש שעל הדבר להיות מתוך ענווה ולא מתוך גאווה. גם כאשר אדם לומד עם החברותא שלו עליו להיאבק עימו על בירור האמת שבסוגיה או בתוספות. יש לריב על האמת שלך. הלוא אנשים רבים על הדבר שהם רואים בו חשיבות, וכאשר גילוי האמת בתורה יהיה עבורנו הדבר הראשון במעלה נמצא את עצמנו מנסים בכל כוחנו לעמוד עליו.

”ראשית חקמה יראת ה”

מטרתו של רבי חיים מוולוז'ין בדבריו היא להוציא מדרך תנועת החסידות. המגיד ממזריטש, תלמידו הגדול של הבעש"ט, כותב כך: **”שלא להרבות בלימוד... אם נתבטל מחשבותינו מן הדבקות בה' יתברך ורק נלמד הרבה בלבד, חס ושלום נשכח יראת ה' מאיתנו... לכן צריך להמעיט קצת בלימוד ולחשוב תמיד בגדולת הבורא יתברך שמו”**. במידה והלימוד ייגרום לך לא להיות דבוק בה' מוטב שתלמד פחות. גם אנו אומרים שיש להקדיש זמן ללימודי אמונה ומוסר על חשבון הלימוד הרגיל, אולם העמדה המוצגת כאן היא קיצונית יותר.

גם רבי חיים מוולוז'ין מדגיש שאין כוונתו, חלילה, שאין צורך ביראת ה'. אדרבה, **”יראת ה' היא אוצר”** וכפי גודל האוצר - כלומר: מקום האכסון - כך יתאפשר להכניס לתוכו את התבואה. כאשר יש לאדם אוצר גדול של יראת שמיים תוכל להתבסס בקרבו גם תורה גדולה⁶. לפיכך הוא מדריך הלכה למעשה שטרם תחילת הלימוד יש לעסוק זמן-מה ביראת ה' ומתוך כך ללמוד. **”לזאת האמת שזו היא הדרך האמיתית... שבכל עת שיכין האדם עצמו ללמוד ראוי לו להתיישב קודם שיתחיל, על כל פנים זמן מועט, ביראת ה' טהורה... כדי שתהא תורתו קדושה וטהורה ויכוון להתדבק בלימודו בו**

מוולוז'ין, תלמידו הגדול של הגר"א ומקים ישיבת וולוז'ין הנחשבת כ”אם הישיבות”. הרב הדרי זצ”ל היה מספר שרבי חיים הביע בפני הגר”א את רצונו להקים ישיבה, אך הגר”א לא השיב לו על כך. בהזדמנות אחרת שוב העלה זאת רבי חיים בפני הגר”א, אך הגאון שוב לא ענה לו. רק בפעם השלישית, כשהבחין שהדבר בוער בו נתן לו הגר”א את ההסכמה לכך.

ספר זה עוסק בעיקרי עבודת ה' ושערו הרביעי מוקדש לבירור עניינו של לימוד התורה. ניתן לומר שספר זה הינו כעין “מצע אידאולוגי” של לימוד התורה בישיבות. בשער זה מבאר רבי חיים את משמעותו של המושג “תורה לשמה”, ובאופן סמוי הוא מתעמת עם תפיסת תנועת החסידות ושולל את ההבנה שהעיקר הוא ללמוד תורה בדבקות ובהתעוררות הנפש. כך הוא כותב: **”אבל האמת כי ענין ‘לשמה’ פירוש לשם התורה. והעניין, כמו שפירש הרא”ש ז”ל על מאמר רבי אלעזר ברבי צדוק: ‘עשה דברים לשם פועלן ודבר בהן לשמן’, זאת לשונו: ‘עשה דברים לשם פועלן’ - לשמו של הקדוש ברוך הוא שפעל הכל למענהו”**. אל תקיים את המצוות רק משום שזהו דבר נחמד, אלא מפני שה' ציווה עליהן - לשם ה'. **”ודבר בהן לשמן’ - כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה, כגון: לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול, ולא לקנטר ולהתגאות”**.

לימוד התורה הוא עיסוק אינטלקטואלי, בשונה מקיום מצוות שעיקרו הוא הפעולה המעשית. למשל, אם אדם יניח תפילין בכוונה את כל הכוונות, אבל התפילין פסולות או שאינו מניחן כהלכה במקומן ועל כן נחשבות הן כאילו מונחות במגירה⁷, אין למעשיו כל משמעות ועליו לבצע שוב את הפעולה כתקנה. יחד עם זאת, במצוות המעשיות קיים עניין הדבקות, שהוא כוונה הנוספת על גבי הכוונה הבסיסית של לשם המצווה. כך ממשיך ‘נפש החיים’: **”כי עשיית המצווה בוודאי שצריכה להיות למצווה מן המובחר בדבקות ומחשבה טהורה שבטהורות כפי שכלו והשגתו, כדי שיתקלס עילאה לגרום תיקוני עולמות וכוחות וסדרים עליונים”**, שהלוא כאשר מקיימים מצווה הדבר משפיע רבות בעולמות העליונים וגורם להשפעת טובה וברכה לעולם כולו.

אולם, שונה מכך עניינו של לימוד תורה שעיקרו הוא עמל אינטלקטואלי ומאמץ שכלי. הבירור העקשן אחר האמת האלוקית החבויה בדברי הסוגיה, הוא בבחינת “תורה לשמה”. זהו לימוד תורה שבראש ובראשונה מטרתו היא לגלות את אמתתה של תורה, לברר מהו רצון ה' וכיצד הוא מתגלה בתוך הדברים. לשם כך נעשה בירור מעמיק בהבנת הפשט, הסברה וליבון ההלכה העולה מתוך הדברים. רבי חיים חיבר גם פירוש לפרקי אבות בשם ‘רוח חיים’, שם מובאים דברים נפלאים

6 פרק א, משנה ד
7 עיין רש"י בכורות, דף לו, עמוד א ד"ה בעלי תריסין: "מגינים. תלמידי חכמים הנלחמים במלחמה של תורה".
8 הנהגות ישרות, דף יא, עמוד א
9 ישעיהו, פרק לג, פסוק ו
10 עיין נפש החיים, שם, פרק ד: "דימה הכתוב את התורה לרב תבואות, והיראה לאוצר המחזיק בו המון תבואות ומשתמרים בתוכו. שיראת ה' היא האוצר לחכמות התורה הקדושה שעל ידה תתקיים אצל האדם, ואם לא הכין לו האדם תחילה אוצר היראה הרי רב תבואות התורה כמונח על פני השדה למורס רגל השור והחמור, חס ושלום, שאינה מתקיימת אצלו כלל. ולפי ערך גודל אוצר היראה אשר הכין לו האדם, כן על זה הערך יוכל ליכנס ולהשתמר ולהתקיים בתוכו תבואות התורה כפי אשר יחזיק אוצרו".

3 פרק ג

4 נדרים, דף נא, עמוד א

5 משנה ברורה, סימן כה, סעיף קטן ב

בתורה, בו בהקב"ה¹¹. אולם, על הלימוד עצמו שילמד לאחר מכן להיות מוקדש לבירור האמת, שיהיה איכפת לנו לברר את ההבנה האמיתית בסוגיה. זהו הנקרא "לימוד תורה לשמה".

”ואתם הדבקים בזה אלֵקִיכם”

אמנם, גם מקומה של ה'דבקות' לא נפקד. כאשר עוסקים בתורה לאמתו של דבר עוסקים בקב"ה, כפי שרשב"י אומר במספר מקומות ב'זוהר' הקדוש: **”אורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא”**¹². ב'נפש החיים' מובא בעניין זה מדרש נפלא מאוד¹³: **”אדם לוקח חפץ שמא יכול לקנות בעליו?”**, כשאדם קונה דבר-מה מהמוכר, הרי המוכר נותר במקומו והקונה לוקח עימו את החפץ. **”אבל הקב"ה נתן תורה לישראל ואומר להם: כביכול לי אתם לוקחים!”** כשאתם לומדים את התורה אתם לוקחים אותי, אתם לומדים אותי. כי התורה היא דבר ה' המתגלה בתוך המציאות, דרך דיני השומרים ודרך סוגיית "שור שנגח את הפרה" ודרך פרק "המפקיד". התורה היא החכמה האלוקית המשתלשלת מדרגא לדרגא עד שהיא עוסקת במציאות שלנו¹⁴.

כהנהגה מעשית הייתי מציע להגיע ל'סדר' בזמן, ואף להקדים לו מעט, ולפתוח את ה'סדר' בלימוד **”כעשר דקות של לימוד מתוך שער ד' של ספר נפש החיים”**. על ידי לימוד זה כל העולם שלנו ישתנה. אנו נבין יותר מהי התורה, ואולי אף נזכה להגיע מתוך כך ללימוד תורה לשמה ונחפוץ באמת לברר את האמת ונהיה חדורים במטרה להבין את התורה.

נסכם את דברינו בלשונו של רבי חיים מוולוז'ין ב'נפש החיים'¹⁵: **”ובשעת העסק והעיון בתורה ודאי שאין צריך אז לעניין הדבקות כלל... שבהעסק ועיון לבד הוא דבוק ברצונו ודיבורו יתברך, והוא יתברך ורצונו ודיבורו - חד... וזה שכתוב בכמה מקומות ב'זוהר' הקדוש: 'אורייתא וקודשא בריך הוא חד'”**. כאשר לומדים את התורה לומדים את דבר ה' ובזה גופא מתקיימת הדבקות. כאשר אנו לומדים תורה ודבוקים בה אנו דבוקים בקב"ה. איננו נדרשים להתנדנד ולעשות דברים מיוחדים לשם כך, אלא בעצם הפעלת המוח והפה, בעצם הפעלת כלי המלחמה במלחמתה של תורה, מתרחשת הדבקות.

לואי ונזכה לכך.

11 שם, פרק ו

12 עיין נפש החיים, שם: "ויכול להתדבק בלימודו בו בתורה בו בהקב"ה. היינו להתדבק בכל כחותיו לדבר ה' זו הלכה. ובזה הוא דבוק בו ית' ממש כביכול, כי הוא ית' ורצונו חד".

13 שמות רבה, פרשה לג, אות ו

14 עיין תניא, פרק ד: "נמשלה התורה למים מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך כך התורה ירדה ממקום כבודה שהיא רצונו וחכמתו יתברך ואורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. ומשם נסעה וירדה בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה בהשתלשלות העולמות עד שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני עולם הזה שהן רוב מצות התורה ככולם והלכותיהן".

15 שם, פרק י